

УДК 303.09:005.35-027.541

О.В. Коцкій

*доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту і маркетингу,
Луцький національний технічний університет*

І.О. Ворончак

*аспірант кафедри менеджменту і маркетингу,
Луцький національний технічний університет*

Модельовання розвитку соціальної відповідальності бізнесу регіону

У статті на основі проведеного дослідження соціальної відповідальності бізнесу Львівської області розроблено модель розвитку соціальної відповідальності бізнесу регіону. Проаналізовано фактори та умови досягнення високого рівня соціальної відповідальності бізнесу регіону, її вплив на регіональний розвиток.

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, стейкхолдери бізнесу, модель розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

О.В. Коцкій

*доктор экономических наук,
профессор кафедры менеджмента и маркетинга,
Луцкий национальный технический университет*

И.О. Ворончак

*аспирант кафедры менеджмента и маркетинга,
Луцкий национальный технический университет*

Моделирование развития социальной ответственности бизнеса региона

В статье на базе проведенного исследования социальной ответственности бизнеса Львовской области разработана модель развития социальной ответственности бизнеса региона. Проанализированы факторы и условия достижения высокого уровня социальной ответственности бизнеса региона, ее влияние на региональное развитие.

Ключевые слова: социальная ответственность бизнеса, стейкхолдеры бизнеса, модель развития социальной ответственности бизнеса.

O.V. Koshchiiy

*PhD in Economics,
Professor of Management and Marketing Department
Lutsk National Technical University*

I.O. Voronchak

*Postgraduate Student of Management and Marketing Department
Lutsk National Technical University*

Modeling of region business corporate social responsibility development

In the article on the basis of the conducted research of Lviv region business corporate social responsibility the development model of the region corporate social responsibility was

developed. Factors and conditions of the achieving of the high level of social responsibility of the region business and its impact on the regional development were analyzed.

Keywords: corporate social responsibility, business stakeholders, model of business corporate social responsibility development

Постановка проблеми

Ключовою проблемою в становленні соціальної відповідальності бізнесу (СВБ) і розвитку партнерських відносин між діловими колами та владними структурами є відсутність системного, стратегічного бачення економічного, соціального, екологічного розвитку, місця та ролі бізнесу в цьому процесі. Загальнодержавні та регіональні органи влади не завжди вміють використовувати ринкові методи управління, інструменти «м'якої сили», діють у режимі оперативного реагування на проблеми, що виникають, активізуючись у періоди соціальних конфліктів, виборчих кампаній тощо.

Лише продуманий, комплексний і науково обґрунтований підхід до розвитку СВБ як сучасного механізму участі бізнесу у вирішенні суспільних проблем дасть змогу забезпечити ефективність упровадження та привабливість СВБ для зацікавлених сторін і самого бізнесу. Механізмом реалізації такого підходу є розроблення моделей функціонування та розвитку СВБ регіону, які дають змогу охарактеризувати ключові аспекти формування СВБ, описати їх взаємозв'язок, визначити оптимальний алгоритм реалізації соціально-відповідальної практики бізнесу в регіональному масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сучасні тенденції розвитку теорії та практики СВБ аналізуються Ю. Благовим [1], Дж. Постом [2], Л. Престоном [2], С. Саксом [2] та іншими. Спроби системного аналізу розвитку соціальної відповідальності вітчизняних підприємств здійснено в працях О. Грішньої [3], А. Колота [4], А. Кузнецової [5], Л. Шергіної [5] та інших. Якісна оцінка стану та тенденцій розвитку СВБ України проведено М. Бутком [6], М. Мурашком [6], А. Зінченко [7], М. Саприкіною [7] та іншими. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про відсутність системного аналізу практики СВБ регіону та підходів щодо розроблення моделей розвитку СВБ на регіональному рівні.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Розгляд проблематики СВБ на національному рівні не дає змоги врахувати специфічні особливості регіональної практики соціальної відповідальності бізнесу, що потребує застосування диференційованого підходу до формування моделей і стратегій розвитку СВБ окремих регіонів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є розроблення моделі розвитку СВБ регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

З метою з'ясування особливостей розвитку СВБ Львівщини авторами було проведено опитування 104 керівників підприємств і приватних підприємців Львівської області. Узагальнення його результатів дало змогу визначити специфіку практики соціальної відповідальності бізнесу регіону та здійснити моделювання її розвитку.

Модель функціонування та розвитку СВБ Львівської області передбачає характеристику практики такої відповідальності на регіональному рівні з урахуванням впливу факторів, що визначають особливості СВБ Львівщини,

роль зацікавлених сторін та державної політики підтримки соціальної відповідальності бізнесу. Моделювання розвитку СВБ створює підґрунтя для забезпечення цілеспрямованого впливу на розвиток такої відповідальності шляхом аналізу усіх аспектів СВБ регіону. Графічна інтерпретація моделі розвитку соціальної відповідальності бізнесу Львівщини подано на рис. 1. та включає:

1. Підсистему активізації СВБ регіону (1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3, 4.1).
2. Суб'єктів та об'єктів СВБ регіону (4, 2).
3. Функції, що реалізуються в процесі розвитку СВБ (планова – 5, 6, організаційна – 7, мотиваційна – 1.3, 4.1, контрольна – 10, 11).
4. Інструментарій СВБ (8).
5. Результат СВБ – вигоди для суспільства (9) та самого бізнесу (12).

Відправною точкою практики СВБ є її підсистема активізації, що формує комплекс зовнішніх щодо бізнесу стимулів і внутрішніх спонукальних мотивів, які заохочують відповідальну поведінку. Вона включає: державну та регіональну політику підтримки СВБ; вплив регіональних стейкхолдерів; сукупність чинників зовнішнього середовища, специфічних для регіону чи підприємства; етичні норми, цінності, переконання, духовні потреби осіб, що приймають рішення у сфері бізнесу.

Основними групами зацікавлених сторін бізнесу Львівщини (2) за даними опитування є: споживачі продукції (44%); власники та акціонери (у т.ч. меншостарні) (50%); працівники підприємств і члени їхніх сімей (44%); ділові партнери та контрагенти (36%); органи державної влади та місцевого самоврядування (16%); громадські та благодійні організації (8% опитаних).

Стан чинників зовнішнього середовища (3) формує функціональне поле розвитку СВБ регіону, що характеризується факторами:

- політичними – стовідсоткове охоплення районів Львівщини роботою тристоронніх соціально-економічних рад, хоча їх функціонування є значною мірою формальним; відсутність суспільного консенсусу щодо соціальної ролі бізнесу, вираженого у стратегії розвитку СВБ регіону;

- економічними – нижчий за середній по Україні показник ВРП на одну особу (20490 грн. та 28488 грн. відповідно) [8], зменшення обсягів виробництва (на 2,4% у січні-липні 2013 р. [9, с. 2]), скорочення експорту, капітальних інвестицій, що ускладнює реалізацію проектів СВБ;

- соціальними – скорочення чисельності населення регіону (16716 народжених та 18746 померлих у січні-липні 2013 р. [10], його старіння, значні масштаби трудової міграції, національна однорідність (95% – українці), складна релігійна структура, що актуалізує розвиток проектів СВБ у трудовій, освітній, національно-культурній, філантропічній сферах;

- екологічними – вичерпаність природних ресурсів Львівщини зумовлює загострення екологічних проблем у Дрогобицькому, Сокальському, Яворівському та інших районах, актуалізуючи питання утилізації відходів, зменшення викидів і скидів забруднюючих речовин, узгодження потреб промисловості та курортно-рекреаційної сфери Львівської області;

- науково-технологічними – значний освітній та науковий потенціал Львівщини (12 університетів, 6 академій, 4 інститути, 13 коледжів, 6 училищ і 3 технікуми, 5585 кандидатів наук, 1089 докторів наук [11]) є конкурентною перевагою регіону та може розглядатися як фактор упровадження соціальних та управлінських інновацій (у т.ч. СВБ);

- міжнародними – прикордонне положення Львівської області, господарські

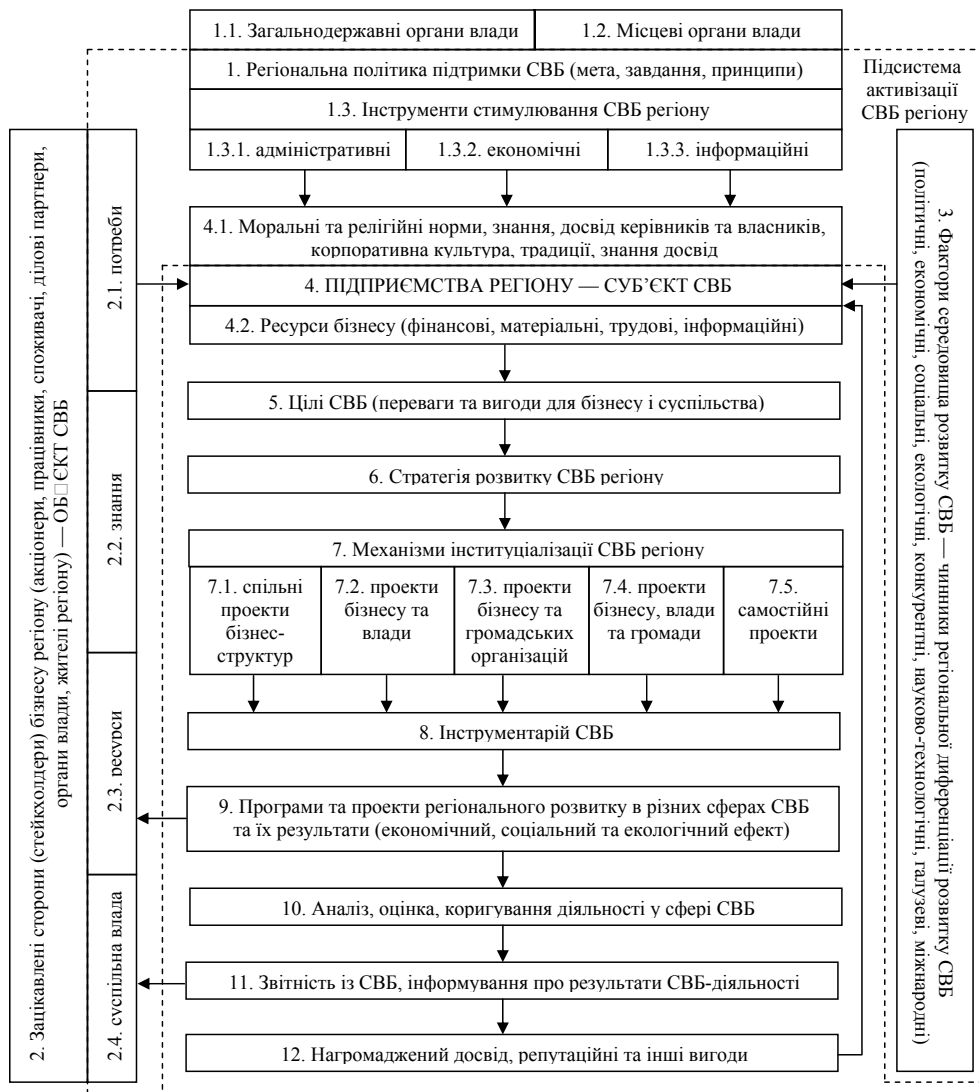

Рис. 1. Концептуальна модель функціонування та розвитку СВБ Львівщини

Джерело: розроблено авторами

зв'язки з підприємствами сусідніх країн стимулюють запозичення зарубіжного досвіду та адаптації європейської практики СВБ.

Зовнішні стимули та внутрішні мотиви (4.1) створюють умови для розвитку СВБ, але їх реалізація залежить від наявності у бізнесу ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних) (4.2). Результати проведеного опитування свідчать: відсутність фінансових можливостей для реалізації соціальних та екологічних проектів – основна перешкода у впровадженні практики СВБ для 56% керівників підприємств регіону.

Фактори актуалізації СВБ регіону та об'єктивні можливості реагування бізнесу на суспільний запит щодо соціальної відповідальності бізнесу дають змогу визначити цілі останньої (5) механізми їх досягнення в умовах регіону, населеного пункту тощо. Такі цілі, з'ясовані в процесі суспільного діалогу, повинні

бути чітко сформульовані та зафіксовані документально в процесі розроблення стратегії розвитку СББ (6). Вона може бути визначена як взаємопов'язана сукупність норм, правил, організаційних механізмів імплементації практики СББ регіону, розроблена з метою сприяння інституціалізації та інтеграції соціальної відповідальності бізнесу в діяльність підприємств, визначення спільних орієнтирів і шляхів досягнення регіональним бізнесом цілей зростання суспільного добробуту та сталого розвитку. Стратегія розвитку СББ повинна бути пов'язана з регіональною стратегією соціально-економічного розвитку, стратегією розвитку підприємництва, споживання, енергозбереження, розвитку людських ресурсів тощо. Рівень усвідомлення необхідності розроблення національної та регіональної стратегій розвитку СББ є високим (такої точки зору дотримується 31% опитаних представників бізнесу). На думку керівників підприємств регіону, це продемонструє державну та громадську підтримку бажання бізнесу підвищувати власну соціальну відповідальність, допоможе в пошуку партнерів у соціальній діяльності. Складність проблеми розроблення регіональної стратегії розвитку СББ Львівської області, полягає, перш за все, у відсутності «Національної стратегії розвитку СББ», яка могла б розглядатися як орієнтир та база відповідної стратегії регіону та адаптуватися до регіональної специфіки. Попри спроби нормативного оформлення державної політики щодо СББ розроблення «Національної стратегії СББ» зупинилася на стадії доопрацювання та громадського обговорення [12].

Регіональну стратегію розвитку соціальної відповідальності бізнесу варто конкретизувати за муніципальними утвореннями Львівщини, що дасть змогу включити до неї специфічні завдання окремих населених пунктів. З метою підвищення практичної значущості, стратегію розвитку СББ регіону доцільно оформити як угоду (хартію), доступну для добровільного підписання (приєднання) підприємствами області чи покласти в основу договорів про співпрацю між бізнес-структурами та владою і громадськістю. Це дасть змогу започаткувати створення об'єднання (асоціації, форуму) соціально відповідального бізнесу Львівщини, у рамках якого можливою є координація планів роботи всіх учасників, обмін досвідом, створення узгодженого плану соціальної та екологічної політики бізнесу, системний діалог із владою та громадськістю.

Результати проведеного дослідження стану СББ Львівської області свідчать про переважання практики об'єднання ресурсів із діловими партнерами (30%), органами влади (26%) та громадськими організаціями (24%); поширеність одноосібних проектів СББ (23% опитаних). Залежно від кількості та характеристик партнерів (7) може використовуватися значна кількість інструментів СББ (8): соціальні бюджети, соціальні програми, соціальні інвестиції, заходи з економічного розвитку місцевих громад, утримання об'єктів соціальної інфраструктури, соціальне підприємництво, благодійні пожертви, гранти, відповідальне інвестування, волонтерство тощо.

Результатом використання інструментарію СББ є реалізація конкретних програм із задоволення потреб зацікавлених сторін бізнесу регіону (9) та його соціально-економічного розвитку в цілому. Незалежно від виду проекту регіонального розвитку умовою його успішної реалізації є отримання конкретного економічного, соціального чи екологічного ефекту для регіону, тобто відчутного для регіональних стейкхолдерів результату, задоволення їх потреб та очікувань щодо бізнесу регіону – досягнення цілей політики СББ.

Ефективність реалізації проектів СББ визначає і можливі результати впровадження політики такої відповідальності для бізнесу регіону (12): підвищення ло-

яльності споживачів; переваги для підприємства як роботодавця; залучення відповідальних ділових партнерів; підвищення продуктивності праці; покращення морально-психологічного клімату, уникнення конфліктів; запобігання суспільним протестам проти діяльності бізнесу; отримання нагород, відзнак, премій, політичних дивідендів тощо; гарантії невтручання в діяльність підприємства органів влади; сприяння при вирішенні питань реєстраційного, дозвільного характеру тощо. Попри складність вимірювання позитивного ефекту від СВБ безумовною перевагою є отримання досвіду співпраці із зацікавленими сторонами як ключовим фактором виживання та ринкового успіху підприємницьких структур. Сумарний ефект від СВБ регіону перевищує просту суму ефектів зусиль окремих підприємств, оскільки включає також створення нових можливостей для розвитку бізнесу та соціальної сфери, збалансування інтересів зацікавлених сторін, підвищення ефективності використання ресурсів області, зростання її привабливості як об'єкта інвестицій і місця проживання, запобігання соціальним конфліктам.

Висновки

Отже, спираючись на принципи системного підходу, можна виділити такі характеристики моделі функціонування та розвитку СВБ регіону:

1) є цілісною та динамічною управлінською системою, у якій керуючий і керований елементи діалектично взаємопов'язані;

2) характеризується неоднорідністю елементів, що взаємодіють у рамках моделі (обумовлюється наявністю специфічних потреб та інтересів сторін);

3) є відкритою системою, передбачає взаємодію з аналогічними системами інших регіонів, формування міжрегіональних і міжнародних зв'язків, обмін інформаційними та іншими ресурсами;

4) зазнає впливу змін, що відбуваються в зовнішньому середовищі, адаптуючись до поточних національних і регіональних умов;

5) її особливості обумовлюються цілями регіонального розвитку та принципами регіонального управління СВБ;

6) включає механізми зворотного зв'язку, акумулювання досвіду та, як наслідок, удосконалення практики СВБ регіону.

Напрямом подальших досліджень у цій сфері є розроблення диференційованого підходу до реалізації політики підтримки СВБ залежно від рівня розвитку та особливостей практики соціальної відповідальності бізнесу окремих регіонів України.

Література

1. Благов Ю. Е. Концепция корпоративной социальной ответственности и стратегическое управление / Ю. Е. Благов // Российский журнал менеджмента, 2004. – № 3. – С. 17-34.

2. Post J. E. Redefining the Corporation : Stakeholder Management and Organizational Wealth / J. E. Post, L. E. Preston, S. Sachs – Stanford University Press : Stanford., 2002.

3. Грішнова О. А. Соціальна відповідальність у контексті подолання системної кризи в Україні / О. А. Грішнова // Демографія та соц. економіка. – 2011. – № 1. – С. 39-46.

4. Колот А. М. Соціальна відповідальність людини як чинник стійкої соціальної динаміки : теоретичні засади / А. М. Колот // Україна : аспекти праці. – 2011. – № 3. – С. 3-9.

5. Кузнєцова Т. В. Стратегічні аспекти формування соціальної відповідальності бізнесу / Т. В. Кузнєцова, Л. А. Шергіна // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону : фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць. – 2013. – № 2. – С. 319-326.

6. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні / М. Бутко, М. Мурашко // Економіка України. – 2009. – №7 (572). – С.74-83.

7. Зінченко А. Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010 : стан та перспективи розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна – К. : Фарбований лист, 2010 – 56 с.

8. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, гривень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lv.ukrstat.gov.ua/dem/SWF/dani/macro/graph01.html>

9. Оперативна інформація про економічне і соціальне становище львівської області за січень-серпень 2013 року : короткий статистичний бюлетень. – Львів, 2013. – 21 с.

10. Природний рух населення Львівської області у січні-липні 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/report/express_2009.php?ind_page=express&vid=3&id_news=6685

11. Вищі навчальні заклади Львівщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/press/2013/r150113_7.pdf

12. Громадське обговорення Концепції «Національної Стратегії соціальної відповідальності бізнесу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.globalcompact.org.ua/ua/press/events/y/m/455>

УДК 338.45.631.11(447)“313” (045)

П.Ю. Родіонов
аспірант,

Національний авіаційний університет

Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в умовах інформаційної економіки

У статті розглянуто особливості розвитку агропромислового комплексу України. Проведено дослідження структури українського експорту, розглянуто тенденції світового ринку агропромислової продукції. Здійснено аналіз перспектив розвитку сільськогосподарської галузі в умовах інформаційної економіки.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, експорт, світовий ринок агропромислової продукції, інформаційна економіка.

П. Ю. Родіонов
аспірант,

Национальный авиационный университет

Перспективы развития агропромышленного комплекса Украины в условиях информационной экономики

В статье рассмотрены особенности развития агропромышленного комплекса Украины. Проведено исследование структуры украинского экспорта, рассмотрены тенденции мирового рынка агропромышленной продукции. Проанализированы перспективы развития сельскохозяйственной отрасли в условиях информационной экономики.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, экспорт, мировой рынок агропромышленной продукции, информационная экономика.